

Den försäkrades räddningsplikt och möjlighet att erhålla ersättning för räddningskostnader

av Anna Apelqvist

Anna Apelqvist
anna.apelqvist@if.se

En av försäkringstagarens biförpliktelser i en försäkringsavtalsituation är att uppfylla sin räddningsplikt. Räddningsplikten innebär att den försäkrade genom avtalsingåendet åtar sig ett visst ansvar för att efter förmåga ingripa när ett försäkringsfall har inträffat eller befaras vara omedelbart förestående. Passivitet i dessa situationer kan leda till nedsättning av försäkringsersättningen.

Räddningsplikten kommer till uttryck i 4 kap. 7 § samt 8 kap. 13 § försäkringsavtalslagen (FAL):

”När ett försäkringsfall inträffar eller kan befaras vara omedelbart förestående, skall den försäkrade efter förmåga vidta åtgärder för att hindra eller minska skadan och, om någon annan är ersättningsskyldig, för att bevara den rätt försäkringsbolaget kan ha mot denne.

Har den försäkrade uppsåtligen åsidosatt sina skyldigheter enligt första stycket, kan ersättningen sättas ned såvitt angår honom efter vad som är skäligt med hänsyn till hans förhållanden och omständigheterna i övrigt. Detsamma gäller om den försäkrade har åsidosatt sina skyldigheter med vetskap om att det innebar en betydande risk för att skadan skulle inträffa eller annars genom grov vårdslöshet.”

Vid uppfyllelse av räddningsplikten kan den försäkrade vara tvungen att vidta räddningsåtgärder. Om den försäkrade i försäkringsfallet lyckas begränsa skadan kan ersättning betalas ut även för de extra kostnader som har drabbat den försäkrade vid begränsning av skadan. Kostnaderna för dessa räddningsåtgärder ersätts enligt reglerna i 6 kap. 5 § samt 8 kap. 13 § FAL:

”Även om ett avtalat försäkringsbelopp överskrids, ansvarar försäkringsbolaget för en kostnad som den försäkrade har till följd av åtgärder som avses i 4 kap. 7 §, i den mån dessa kan anses försvarliga.”

Anna Apelqvist är jurist och arbetar som ansvarsunderwriter på If Skadeförsäkring. Detta är ett sammandrag av hennes uppsats "Den försäkrades räddningsplikt och möjlighet att erhålla ersättning för räddningskostnader" (10 p.) vid Affärsjuridiska programmet, Linköpings Universitet, våren 2007. Handledare: Harald Ullman.

I det följande kommer jag att behandla frågor som eventuellt kan uppkomma angående räddningsplikten och ersättningen för räddningskostnader, exempelvis vilka begränsande åtgärder som bör vidtas för att plikten skall anses vara uppfylld, när dessa åtgärder bör vidtas, vem som är skyldig att uppfylla plikten och vad som grundar rätten till ersättning för räddningskostnader.

I. Räddningsplikt

Generellt tas föreskrifter om räddningsplikt upp i försäkringsvillkoren. I vissa av villkoren anges även de åtgärder som försäkringsgivaren anser vara lämpliga att vidta för att uppfylla räddningsplikten. Även om försäkringsvillkoren inte föreskriver en räddningsplikt är den försäkrade skyldig att iaktta denna plikt enligt FAL. Däremot kan de åtgärder som skall vidtas i det aktuella fallet variera beroende på vad för skada det rör sig om. Eftersom huvudtanken i FAL är att reglerna gällande företagsförsäkring skall vara dispositiva i så lång utsträckning som möjligt är också syftet med reglerna om biförpliktelser att försäkringsgivaren själv bestämmer ”spelreglerna”.¹ Det handlar dels om att vidta aktiva åtgärder, men även om underlåtenhet att vidta åtgärder.² Kraven kan regleras olika från försäkring till försäkring och föreskrifternas utformning varierar också i de olika försäkringsgivarnas villkor. Generellt är den försäkrade skyldig att, om denne inte själv kan avvärja eller begränsa skadan, i vart fall tillkalla hjälp. Om det exempelvis börjar brinna i en lokal som tillhör verksamheten är den minsta åtgärd som den försäkrade skall vidta att tillkalla brandkår. Underlåter den försäkrade att tillkalla brandkår har den försäkrade åsidosatt sin räddningsplikt. Vid uppfyllelse av räddningsplikten behöver den försäkrade dock aldrig gå så långt att denne behöver sätta sitt liv i fara för att rädda försäkrad egendom. Däremot får den försäkrade räkna med att

utsätta sig för mindre faror för att uppfylla plikten.³

2. Räddningspliktens inträde

Räddningsplikten begränsas inte enbart till tiden i direkt samband med skadan utan en skyldighet föreligger även att försöka förhindra en eventuell framtida skada. Frågan är dock vid vilken tidpunkt denna plikt att försöka förhindra skadan faktiskt inträder.

2.1 Omedelbart förestående

Enligt förarbeten⁴ till FAL skall enbart skador som är omedelbart förestående förhindras eller begränsas. Definitionen omedelbart förestående anser jag antyder att situationen skall vara av akut karaktär, eftersom jag anser att om en skada är omedelbart förestående är risken så pass överhängande för att skadan skall uppstå att det är en akut situation.

Jag tänker i det följande använda mig av ett exempel för att på ett så tydligt sätt som möjligt belysa problematiken med tidsaspekten i relation till räddningsplikten. Den försäkrade har under en tid nyttjat ett brandfarligt fläktsystem, trots medvetenhet om att detta medför en brandrisk. Frågan är om det inträder någon räddningsplikt bara genom att den försäkrade är medveten om att en brandrisk föreligger. Jag anser i detta fall inte att en räddningsplikt inträder bara genom medvetenheten. Det faktum att den försäkrade under en tid har nyttjat ett brandfarligt fläktsystem i sin verksamhet gör inte att situationen är av akut karaktär. Den försäkrade har haft fläktsystemet under en lång tid utan att brand har utbrutit och en skada kan därför inte anses vara nära förestående. Jag anser inte att skaderisken har varit så pass överhängande att den uppfyller de krav som FAL ställer på risken för skadan. Den försäkrade har varit medveten om att en skaderisk har förelegat men denna medvetenhet medför inte att själva risken för skada har varit överhängande.

För att tydligare åskådliggöra problematiken skall jag analysera ytterligare ett exempel. Ett företag tillverkar gräsklippare och under produktion fattar en av tillverkningsmaskinerna plötsligt eld. I denna situation, till skillnad från den tidigare, har branden inte försiggåtts av en längre tids fara för brand. Företaget hade inte kunnat förutse att en brand skulle inträffa och branden inträffar plötsligt. Skadan är således omedelbart förestående och eftersom situationen är av akut karaktär inträder därmed en räddningsplikt att försöka avvärja eller begränsa skadan. Räddningsplikten inträder anser jag således har med situationens karaktär att göra och i detta exempel är skaderisken betydligt mer överhängande än i det föregående exemplet. Den försäkrade borde inse att skada kommer att inträffa om denne inte handlar i situationen.

Om situationen istället ändras så att företaget under produktion märker att maskinen börjar överhettas och det börjar slå gnistor om maskinen men att en brand inte utbryter är frågan om räddningsplikten inträder redan vid denna tidpunkt intressant. Eftersom räddningsplikten inträder när faran är överhängande och skadan är omedelbart förestående är frågan om det faktum att maskinen är överhettad och att det slår gnistor kan leda till uppfyllelse av dessa krav. Jag anser att faran i detta fall är överhängande och av mer akut karaktär än i det första exemplet men att faran är mindre överhängande än i exempel två. I exempel ett är faran utom så stort räckhåll att det vore omoraliskt att ålägga någon en plikt redan på det stadiet. I exempel två anser jag att faran är överhängande eftersom det generellt anses vara en akut situation när en brand utbryter. I det sista exemplet med gnistorna är jag av uppfattningen att medvetenheten om faran är så tydlig för den försäkrade att denne borde inse att situationen är av akut karaktär. Det faktum att det slår gnistor om maskinen medför att jag anser faran vara överhängande och därmed skall plikten inträda. Hade situationen endast varit så att maskinen hade varit

överhettad anser jag inte att plikten inträder endast i och med detta faktum. Jag anser att det krävs något mer som tydligt förvärrar situationen så att den försäkrade generellt borde inse faran i situationen för att plikten skall inträda. Ett belysande avgörande⁵ från SkVn stödjer denna slutsats. I fallet hade den försäkrade blivit informerad av polisen att hans bil efter ett inbrott var mindre inbrottsäker på grund av att en provisorisk ruta tillfälligt hade monterats in. Bilen rekommenderades därför att parkeras i ett låst garage. Nämnanden ansåg i fallet att det faktum att polisen hade talat om för den försäkrade att bilen var mindre inbrottsäker medförde att den försäkrade var medveten om risken och den överhängande faran. Därför ansågs plikten ha inträtt redan vid den tidpunkt när polisen informerade den försäkrade.

2.2 Efter förmåga

Bedömningen av när den försäkrade kan anses ha insett att risken för skada är omedelbart förestående är en bedömning som får utgöras av den försäkrades förmåga, vilken således kan skilja från försäkringstagare till försäkringstagare. I motiven till FAL tas exempelvis upp att en person som har råkat ut för en brand på grund av chock inte kan förväntas handla på ett rationellt sätt och ringa brandkåren direkt utan en viss fördröjning av larmet måste godtas. Har personen även fått brandskador måste det exempelvis godtas att släckningsarbete från personen ifråga inte är aktuellt. Dock nämns att underlåtenhet att över huvud taget tillkalla brandkår inte kan ses som uppfyllelse av räddningsplikten.⁶

Jag antar att anledningen till att lagstiftaren har valt att uttrycka sig med ”efter förmåga” är att det inte är möjligt att ha en generell regel som skall tolkas lika för alla försäkrade, eftersom alla försäkrade är olika. Jag är av åsikten att uttrycket ”efter förmåga” skall tolkas som att den försäkrades tidigare kunskaper och erfarenheter men även den försäkrades egenskaper kan spela in i bedömningen

av ”efter förmåga”. Följande exempel belyser detta resonemang. En utbildad rörmokare utför ett rörarbete och under arbetets gång råkar rörmokaren slinta med en skiftnyckel och orsaka skada på en vattenledning. I denna situation anser jag att rörmokaren på grund av sin utbildning och erfarenhet borde veta vad som bäst skall göras för att begränsa den skada som har uppkommit samt undvika ytterligare skador. Eftersom rörmokaren har denna kunskap och erfarenhet innebär uttrycket ”efter förmåga” att ganska höga krav ställs på rörmokaren. Jag anser att det inte räcker med att rörmokaren endast ringer någon som kan åtgärda skadan, utan rörmokaren skall även själv försöka åtgärda skadan så fort som möjligt för att begränsa denna. Om istället exemplet ändras till att det är ”hobbyfixaren” Kalle som utför arbetet på sin fritid anser jag att det inte kan krävas lika mycket av honom eftersom han inte är utbildad rörmokare. För en person utan erfarenhet eller kunskap anser jag att plikten kan anses vara uppfylld redan när exempelvis hjälp tillkallas och det som kan räddas från vattenskadorna bärs ut ur huset. Begreppet ”efter förmåga” resulterar därför i en skönsmässig bedömning.

3. Nedsättning enligt regeln om räddningsplikt

För att den försäkrade, eller annan som identifieras med den försäkrade, skall ha åsidosatt sin räddningsplikt och därmed riskera att få ersättningen nedsatt krävs uppsåt eller vårdslöshet.

3.1 Uppsåt och vårdslöshet

En uppsåtlig handling i fråga om åsidosättande av räddningsplikten innebär att den försäkrade avsiktligt har valt att handla på ett sätt som inte har begränsat eller avvärjt skadan. Det uppsåtliga måste således omfatta en handling eller passivitet vid ett nära förestående eller inträffat försäkringsfall. Kravet innefattar inte att den försäkrade hade en önskan om

att skadan skulle förvärras, utan det som krävs är att den försäkrade uppsåtligt har valt att inte handla på ett sätt som begränsar eller avvärjer skadan. Dock leder inte alla fall av uppsåtligt handlande i dessa situationer till nedsättning. Om den försäkrade vid skadetillfället uppfattade att en skada hade inträffat eller var på väg att inträffa och förstod att denna skada skulle ha kunnat avvärjas eller begränsas är det fråga om uppsåt. Förstod den försäkrade däremot inte detta är det inte fråga om uppsåt.⁷

Som jag nämnde ovan kan även vårdslöshet leda till nedsättning. Av förklarliga skäl påverkar graden av oaktsamhet storleken på nedsättningen av ersättningen.⁸ FAL kräver vid brott mot räddningsplikten grov vårdslöshet för att nedsättning av försäkringsersättning skall kunna ske. Det är svårt att definiera vad som är grov vårdslöshet och någon parallell till skadeståndsrätten är också svår att dra. Grov vårdslöshet kan anses föreligga när uppsåt skulle kunna misstänkas men inte är bevisbart.⁹ I företagsförsäkringen anses grov vårdslöshet vara när en skada uppkommer som borde ha stått klart för ledningen att den skulle inträffa eller när den försäkrade eller dennes företagsledning insåg att sannolikheten var stor för att skadan skulle inträffa. Syftet med kravet på grov vårdslöshet är att utesluta skador som har skett med uppsåt men även skador orsakade av nonchalans.¹⁰ HD har i ett rättsfall¹¹ uttalat att som grov vårdslöshet i försäkringsrätten betraktas vårdslöshet av mycket allvarligt slag. Det är fråga om ett handlande som ligger på gränsen till uppsåtligt och som har skett av hänsynslöshet och nonchalans. HD uttalar vidare att insikten om att en risk föreligger inte behöver vara tillräcklig för att det skall anses vara grov vårdslöshet utan omständigheterna skall vara särskilt gravande. Vid räddningsplikt krävs således grov vårdslöshet för att nedsättning skall vara aktuellt. Eftersom den försäkrade i en skadesituation många gånger befinner sig i en pressad

situation och därför kanske inte tänker klart och därmed eventuellt handlar irrationellt vore det alltför hårt att sätta gränsen för vårdslösheten lägre. Att av misstag i en situation agera på ett sätt som är aningen vårdslöst är fullständigt förståeligt.¹²

I situationer där den försäkrade är medveten om en skaderisk är diskussionen om gränsdragningen av den grova vårdslösheten inte längre relevant. Däremot är frågan om den försäkrade kan vara grovt vårdslös utan att vara medveten om att det medför en risk intressant. Enligt motiven till lagen sägs att ett ansvar enbart är aktuellt i de fall där den försäkrade medvetet har tagit en risk.¹³ Det vore alltför hårt att ålägga den försäkrade ansvar för en vårdslös handling som har vidtagits utan medvetenhet om risken i den pressade situationen. I undantagsfall kan ansvar åläggas någon utan medvetenhet. Dessa fall är när den försäkrade på grund av okunskap har orsakat skada, till exempel i farlig verksamhet. Det kan då inte ses som försvarligt att den försäkrade skall undgå ansvar.¹⁴ Således får vid försäkringsfall frågan ställas om den försäkrade uppfattade att en skada hade inträffat eller var på väg att inträffa och om den försäkrade hade möjlighet att begränsa skadorna. Uppfattade den försäkrade detta är det fråga om uppsåt. Om den försäkrade istället insåg att en betydande risk förelåg men trots detta nonchalerade sin plikt är det fråga om vårdslöshet och nedsättning kan komma att bli aktuellt. Däremot om den försäkrade av en ren händelse har förbisett sin plikt kan nedsättning inte bli aktuellt.¹⁵

3.2 Skäligheten

Ersättningen vid brott mot räddningsplikt sätts ned efter vad som skäligt i det enskilda fallet. Det är således fråga om en skönsmässig skälighetsbedömning. Hänsyn tas till vilken betydelse åsidosättandet av förpliktelsen har haft för skadans inträffande och omfattning och den handlandes uppsåt eller vårdslöshet men även till övriga omständigheter.¹⁶

Enligt motiven till lagen är viktiga faktorer vid bedömningen risken för att ett skadefall skulle inträffa och de värden som stod på spel. Motiven säger vidare att om den försäkrade anses allvarligt ha brutit mot plikten kan ersättningen sättas ned till noll.¹⁷ Nedsättningen skall självklart endast gälla den skyldige. Om den skyldige dock är en annan försäkrad kan denne identifieras med den försäkrade och nedsättning kan då bli aktuell för den försäkrade.¹⁸

Vidare kan mer väntas av en yrkesman än av en privatperson i fråga om räddningsplikt i en skadesituation. Yrkesmannen anses ha mer kunskap, erfarenhet och omdöme att värdera sina handlingar i situationen, vilket får betydelse för vad som anses vara grov vårdslöshet och skälig nedsättning vid ett försäkringsfall. Om någon i ledande ställning, eller annan som identifieras med den försäkrade i ett företag, bryter mot räddningsplikten kan detta påverka skälighetsbedömningen.¹⁹

Vidare skall vid nedsättningsbedömningen även övriga omständigheter av relevans beaktas. Dessa omständigheter kan exempelvis vara att den försäkrade på grund av försäkringsfallet har drabbats av andra skador eller att sociala hänsyn talar för en lindring. Det beaktas om skadan kan anses ha medfört en ”socialt betydande förlust”. Vidare läggs även stor vikt vid hur den försäkrades ekonomiska situation ser ut. Det är inte rätt att en försäkrad i en dålig ekonomisk situation skall behöva lida ännu mer skada på grund av en alltför hård bedömning. Bedömningen av nedsättningen skiljer sig även åt beroende på vilken försäkring det gäller.²⁰

4. Vem är skyldig att uppfylla plikten?

Att den försäkrade är skyldig att uppfylla plikten råder det inga tvivel om när lagtexten läses, men frågan är vilka andra som även har att uppfylla plikten.

I vissa fall kan det hända att någon annan än den försäkrade är den som inte uppfyller räddningsplikten. Fråga uppkommer då vilka som kan identifieras med den försäkrade och genom identifikationen grunda nedsättning av ersättningen för den försäkrade. Det kan till exempel vara en anställd eller någon annan representant för företaget som underlåter att vidta vissa åtgärder vid ett förestående försäkringsfall och därmed orsakar skada. Frågan är då om den anställde eller representantens handlande kan likställas med handlande av den försäkrade själv.²¹ I andra fall kan den försäkrade identifieras med någon annan som har brustit i räddningshänseende, till exempel någon som har handlat eller underlåtit att handla med den försäkrades samtycke. Samma resonemang kan föras om någon som har ekonomisk gemenskap med den försäkrade eller när någon annan än den försäkrade har haft tillsyn över den försäkrade egendomen.

4.1 Identifikation vid räddningsplikt

8 kap. 14 § FAL reglerar identifikation vid räddningsplikt och lyder som följer:

”Om inte annat har avtalats, skall i fall som avses i 11 och 13 §§ med den försäkrades handlande likställas handlande av den försäkrades anställda i ledande ställning inom företaget eller på platsen.”

Identifikationsregeln är dispositiv och detta innebär således att identifikationen kan regleras i försäkringsvillkoren. Syftet med lagregeln är att identifikationen skall vara så snäv som möjligt och att en eventuell utvidgning kan göras i villkoren om så önskas. Vanligt är att villkoren föreskriver att alla anställda, anställda i högre position i företaget eller till och med medhjälpare kan identifieras med den försäkrade.²² Kan en person identifieras med den försäkrade gäller försäkringen även denna person. Således krävs även att de identifierade uppfyller räddningsplikten. I lagregeln föreskrivs att handlande av anställda i ledande

ställning på företaget eller arbetsplatsen likställs med den försäkrades handlande. Med anställda i ledande ställning åsyftas främst verkställande direktör, firmatecknare samt platschef eller annan som fungerar som sådan.²³ Personer vilka fungerar som organ för företaget, exempelvis styrelsen, kan redan genom allmänna rättsgrundsatser identifieras med den försäkrade.²⁴ Således kan, vid vattenläcka, platschefens underlåtelse att bära ut egendom för att undvika ytterligare vattenskada leda till att den försäkrade, i det här fallet företaget, blir utan ersättning eller att ersättningsbeloppet sätts ned.

Jag är av åsikten att syftet med identifikationsregeln till viss del kan vara att underlätta avtalsförhållandet. Regeln underlättar avtalsförhållandet på så vis att försäkringsgivaren kan lita på att det alltid finns någon på plats som kan iakttä räddningsplikten. Jag anser att det inte vore rätt om den försäkrade skulle kunna skylla sin underlåtelse att iakttä plikten på att denne inte var på plats. I större företag tillhör det generellt ovanligheterna att ledningen för företaget befinner sig i till exempel tillverkningen. Därför anser jag att identifikationsregeln möjliggör för det avtal gällande risker som försäkringsavtalet utgör. Hellner anser att anledningen till varför andra kan bli skyldiga att iakttä plikten är att räddningsplikten utgör en förutsättning för avtalet och inte en plikt i strikt bemärkelse.²⁵ Jag tolkar detta som att avtalet bygger på förutsättningen att även andra kan vara skyldiga att iakttä plikten och skulle det inte vara så skulle hela avtalet falla, vilket kan jämföras med vilket avtal som helst där förutsättningarna för avtalet ändras och avtalet därmed faller. Om inte identifikation hade kunnat tillämpas hade enbart de försäkrade behövt iakttä plikten, vilket hade lett till att fler skador på grund av nonchalans troligtvis hade uppkommit. Denna ökning av antalet skador hade lett till en ökad kostnad för försäkringsgivarna och därmed indirekt försäkringstagarna.

4.2 Annan som skall uppfylla plikten

Att någon annan har att iakttä räddningsplikten, när identifikation är tillämpligt, har framgått av resonemanget ovan. Frågan är om även andra än de identifierade har att iakttä plikten. Enligt förarbeten till FAL kan generellt sägas att en försäkrad som inte själv har brutit mot förpliktelsen inte heller kan få sin ersättning nedsatt om identifikation inte är tillämpligt.²⁶ I ett avgörande²⁷ från SkVn har dock nämnden tyckt annorlunda. I fallet hade den försäkrade arrenderat ut sitt växthus till en odlare. Vid en brand skadades värmepannan vilket gjorde att värmetillförseln till växthuset upphörde. Den försäkrade uppmanade då arrendatorn att tömma vattensystemet för att undvika frostsprängning, vilket arrendatorn underlät att göra. I detta fall ansåg nämnden att arrendatorn inte hade uppfyllt plikten eftersom arrendatorn underlät att tömma vattensystemet. Jag drar utifrån detta avgörande slutsatsen att arrendatorn i detta fall ansågs skyldig att iakttä den räddningsplikt som den försäkrade hade enligt försäkringsavtalet. Därmed kan jag dra slutsatsen att även andra bör iakttä räddningsplikten utan att identifikation bokstavligen behöver göras.

Jag ställer mig då frågan om till exempel dotterbolag måste uppfylla den räddningsplikt som dess moderbolag är skyldigt att uppfylla enligt det försäkringsavtal som försäkrar dem båda. Jag anser att detta är möjligt eftersom förhållandet moder- och dotterbolag är minst lika nära om inte närmare än som i fallet med arrendatorn. Moder- och dotterbolaget har även en ekonomisk gemenskap vilket jag anser bidrar till att förhållandet blir ännu närmare eftersom de delar samma intresse att skydda verksamheten. Detta resonemang stöds av Hellner som anser att uttrycket identifikation till och med skulle kunna användas i fall där ekonomisk gemenskap föreligger.²⁸ I fallet med moder/dotterbolaget är jag av åsikten att det skulle vara konstigt om inte även dotterbolaget skulle behöva iakttä

plikten. Jag menar att det går att dra en parallell mellan förhållandena moder/dotterbolag och arbetsgivare/arbetstagare och att förhållandenas uppbyggnad på sätt och vis inte skiljer sig speciellt mycket från varandra. I båda relationerna är parterna beroende av varandra varför jag anser att ett delat ansvar för att plikten uppfylls är motiverat.

På grund av det ovan anförda anser jag sammanfattningsvis att den krets som räddningsplikten omfattar sträcker sig längre än till att enbart omfatta de identifierade enligt identifikationsregeln²⁹.

5. Ersättning för räddningskostnader

Försäkringsgivaren ansvarar för de kostnader som den försäkrade har för att uppfylla sin räddningsplikt. Dessa kostnader ersätts i sin helhet om det kan styrkas att åtgärderna var nödvändiga för att avvärja eller begränsa skadan. Ersättningsbeloppet regleras inte i förhållande till försäkringsbeloppet utan är obegränsat och utgör således ingen ”ren försäkringsersättning”, eftersom ersättningen bestäms med hjälp av allmänna principer för vinstersättning.³⁰ Således betalar försäkringsgivaren inte enbart ersättning motsvarande skadans belopp utan även för de merkostnader som räddningsarbetet har medfört.³¹

6. Syfte med regeln

Syftet med regeln är att de totala kostnaderna för skadorna skall begränsas genom räddningsåtgärderna. Bengtsson skriver att motivet till detta är att den försäkrade inte av ekonomiska skäl skall avhållas från att vidta räddningsåtgärder.³² Jag anser att faktumet att ersättningsbeloppet inte är relaterat till försäkringsbeloppet skapar en viss trygghet hos den försäkrade, eftersom denne vet att kostnaderna kommer att ersättas. Detta syfte medför då i realiteten att kostnaderna totalt sett blir mindre eftersom de begränsande åt-

gårderna minskar skadan. Den trygghet som genom regeln skapas hos den försäkrade kan göra att denne planerar sina räddningsåtgärder bättre för att undvika att skadan förvärras. Vetskapen om att extra utgifter ersätts och att det kan vara värt att offra oförsäkrad egendom för att rädda försäkrad torde medföra att den försäkrade blir mer benägen att vidta räddningsåtgärder. Jag tror att om ersättningsbeloppet hade varit begränsat till försäkringsbeloppet hade den försäkrade inte velat lägga ut pengar eller offra egendom på grund av osäkerhet ifall kostnaderna skulle ersättas. De räddningsåtgärder som den försäkrade vidtar skall medföra mindre kostnader än om skadan inte hade begränsats, varför jag anser att Bengtssons tanke om minskade totalkostnader stämmer. Eftersom den försäkrade uppmantras att vidta räddningsåtgärder anser jag, i likhet med Bengtsson att regeln har ett preventivt syfte eftersom antalet förvärrade skador och följdskador troligtvis begränsas genom att räddningsåtgärder vidtas i större utsträckning.

Det ekonomiska resonemanget är dock inte den enda anledningen till att den försäkrade troligtvis utför räddningshandlingar. Det är inte säkert att den försäkrade kommer att avstå från räddningshandlingar endast för att försäkringen inte skulle täcka kostnaderna. Det är naturligt för de flesta människor att oavsett om försäkring finns eller inte försöka rädda det som räddas kan, varför regeln endast syftar till normalt handlande i en skadesituation. En parallell kan dras till principen om "negotiorum gestio" där den som ingriper för att rädda annans egendom eller för att uträtta annans angelägenhet har rätt att få ersättning för sina utgifter i samband med detta.³³ Skillnaden på ett försäkringsavtal och den nyss nämnda situationen är att den som ingriper i avtalssituationen har en avtalad plikt att ingripa och gör det således inte opåkallat. Trots denna skillnad kan betydande likheter ändå urskiljas.³⁴

Även Selmer menar att räddningsplikten syftar till ett normalt agerande i en skadesituation.³⁵ Jag håller med Selmer eftersom de flesta människor väljer att agera på ett aktsamt och rationellt sätt i en skadesituation. Dock anser jag att det inte går att säga att en person generellt väljer att agera rationellt, vilket Selmer anser. Jag är av åsikten att en viss reservation får göras för att en del försäkrade kan se möjligheten till högre ersättningsbelopp om skadan inte begränsas. Dessa försäkrade behöver då den preventiva effekt, vilken föreskriften om räddningsplikten i avtalet ger, för att agera på ett aktsamt sätt och göra allt efter förmåga för att avvärja eller begränsa skadan. Vidare anser jag att regeln kan medföra att den försäkrade handlar snabbare vid ett förestående försäkringsfall. Eftersom den försäkrade av ekonomiska skäl inte behöver underlåta att vidta en räddningsåtgärd kan åtgärden vidtas snabbare. Att åtgärden vidtas snabbare anser jag leder till att skadan i de flesta fall begränsas mer än om längre tid går innan åtgärden vidtas, vilket främjar syftet med regeln; att begränsa skadan och därmed totalkostnaden.

Regeln om ersättning för räddningskostnad medför att en avtalad självrisk inte kan begränsa rätten till ersättning i dessa fall eftersom syftet med regeln då skulle försvinna. Då skulle hela poängen med preventionshänseendet vara försvunnen. En självrisk räknas generellt av från det värde som den skadade egendomen anses ha. Eftersom ersättningen för räddningskostnad inte har något med den skadade egendomen att göra betalas full ersättning ut, under förutsättning att åtgärderna har varit försvarliga.³⁶

7. Kriterier för ersättningsbara räddningskostnader

För att ersättning skall utgå för räddningskostnader krävs att den aktuella skadan täcks av försäkringen. Andra skador på närliggande egendom som inte täcks av försäkringen finns

ingen anledning för försäkringsgivaren att stå för.³⁷ I begreppet kostnad i regeln om ersättning för räddningskostnader innefattas inte eventuella personskador, eller andra ofrivilliga skador, som den försäkrade åsamkas i samband med räddningsåtgärden. För att dessa skador skall ersättas krävs att de är ”avsiktliga”. Med ”avsiktliga” menas att kostnaderna skall ha uppkommit på grund av en aktiv åtgärd som den försäkrade avsiktligt har vidtagit. Anledningen till att ”oavsiktliga” skador inte ersätts är att det skulle bli ett alltför långtgående ansvar för försäkringsgivaren och det skulle vara svårt för denne att kunna förutse eventuella skador och kostnader.³⁸

7.1 Överhängande fara

För att kunna få ersättning för räddningskostnader krävs även att det förelåg en överhängande fara för att ett försäkringsfall skulle inträffa. Det räcker således inte med att det finns en risk, utan faran måste vara omedelbar och akut för att ersättning skall vara aktuellt. Detta gäller även när en skada redan har inträffat. För att räddningskostnader skall vara ersättningsgilla bör situationen fortfarande vara av akut karaktär eftersom räddningsplikten endast föreligger i dessa situationer. Det krävs även att faran och den förestående skadan skall vara av extraordinär karaktär och att den försäkrade handlar i rimligt god tid efter det att denne har insett att ett försäkringsfall är på väg att inträffa eller har inträffat.³⁹ Bedömningen av när faran anses vara nära förestående blir således skönsmässig. Fara föreligger exempelvis redan när gnistor och lågor börjar uppenbara sig i en byggnad eller när en grävmaskin hänger på kanten halvvägs ner i en grop. Det gäller att med sunt förnuft inse när en fara är nära.⁴⁰ Vanligtvis råder det inga problem med detta eftersom människan automatiskt agerar i dessa situationer men i fall där tveksamhet råder kan det bli ett problem. Att till exempel köra med en last som är brandfarlig eller handskas med brandfarligt material är

inte att anse som att en fara är nära förestående enligt lagregeln eftersom faran hela tiden är överhängande och inte speciell i enbart en viss situation. Vad händer då om den försäkrade missbedömer faran? Precis som i tidigare resonemang måste den försäkrade vara medveten om faran. Anser den försäkrade att det inte föreligger fara och kan visa skäl till detta så behöver inte nedsättning av ersättningen ske. Enligt lagregeln skall handlingen bedömas efter den försäkrades förmåga och det är denna bedömning som är betydelsefull i dessa situationer.⁴¹

7.2 Extraordinär karaktär

Vad innebär då kravet på extraordinär karaktär? Jag tolkar Selmer⁴² som att extraordinär karaktär innebär att det inte är den normala fara som egendomen kan utsättas för. Utöver detta skall även den skada som har drabbat egendomen inte vara en skada som kunde förutses av den försäkrade, vilket motiveras av att en skada som kunde förutses av den försäkrade skulle kunna förebyggas redan på förhand och därför inte behöva ett försäkringsskydd. Eftersom syftet med försäkringen är att skydda den försäkrade mot utgifter på grund av oförutsedda skador kan detta syfte även appliceras på denna regel. Jag anser att det inte är försvarbart att skador som inte är av extraordinär karaktär skulle omfattas av försäkringen eftersom detta skulle medföra onödiga kostnader för försäkringsgivaren och indirekt försäkringstagaren. Jag anser i linje med branschöverenskommelsen gällande räddningskostnader⁴³ att de åtgärder som vidtas skall vara nödvändiga i situationen. Är åtgärderna nödvändiga bör de också vara försvarliga. Således innebär räddningsåtgärder inte ett normalt handhavande av egendomen utan något extra utöver detta handhavande skall vidtas.

Utöver detta anser jag att det bör hållas i åtanke att ersättning för räddningskostnader inte begränsas av försäkringsbeloppet, varför

kravet på extraordinär karaktär framstår som än mer motiverat. Jag är av åsikten att det vore alltför svårt för försäkringsgivarna att beräkna risken om regeln skulle omfatta alla skador och faror oavsett karaktär. Eftersom regeln är väldigt generös ifråga om ersättningsbelopp anser jag att räddningspliktens syfte måste hållas i åtanke vid en diskussion av syftet med ersättning för räddningskostnader. Räddningspliktens syfte är att minska de totala kostnaderna för en skada genom att plikten uppfylls. Anledningen till att ersättningsbeloppet för räddningskostnader är obegränsat kan vara för att underlätta för den försäkrade att uppfylla räddningsplikten. Därmed krävs det att faran och skadorna verkligen är av extraordinär karaktär eftersom meningen med regeln om ersättning för räddningskostnader kan sägas vara att inte alla åtgärder kan ersättas som räddningsåtgärder. Skadesituationens karaktär kan sägas styra om det är en ersättningsgill räddningsåtgärd eller inte. För att exemplifiera detta skall följande exempel beskrivas. Den försäkrade glömmer vid arbetsdagens slut att stänga av vattenkranen i produktionsrummet. När den försäkrade kommer nästa dag upptäcker denne att fabriken har drabbats av översvämning. I detta fall är den normala åtgärden att stänga av kranen. Denna åtgärd anser jag inte grundar någon rätt till ersättning eftersom det inte är någon extraordinär räddningsåtgärd som medför extra kostnader. Om den försäkrade däremot väljer att hyra in personal för att kunna flytta ut oskadad egendom från verksamheten anser jag detta vara en extraordinär räddningsåtgärd som grundar rätt till ersättning. Att hyra in personal är inte vad den försäkrade normalt skulle göra och den försäkrade har därför gjort något extra för att begränsa skadan vilket jag anser kan grunda rätt till ersättning eftersom handlingen, faran och skadan är av extraordinär karaktär.

7.3 Försvarlig

Lagregeln om ersättning för räddningskostnader, 8 kap. 18 § 3 st. samt 6 kap. 5 § FAL föreskriver att för att ersättning för räddningskostnader skall kunna erhållas krävs att räddningsåtgärderna har varit försvarliga. Jag ställer mig frågan vad som menas med ”försvarlig”. Vad som i denna situation kan ses som försvarligt får bedömas med hänsyn till den sannolika skadans storlek och kostnadernas omfattning.⁴⁴ Ersättning kan även utgå i situationer när försäkringsfallet har satt igång en skadeutveckling som leder till flera skador. I dessa fall måste då den försäkrade för att vara ersättningsberättigad ha gjort vad denne har kunnat för att begränsa skadeutvecklingen. Det är heller inget krav att det är den försäkrade själv som har utfört den skadebegränsande handlingen.⁴⁵

7.4 Inom rimlig tid

Utöver ovan nämnda krav på situationens karaktär krävs enligt Selmer även att räddningsåtgärden skall ha vidtagits inom rimlig tid efter det att den försäkrade har insett att ett försäkringsfall är på väg att inträffa.⁴⁶ Jag ställer mig frågan vad som menas med ”inom rimlig tid”.

För rätt till ersättning för räddningskostnader krävs att den försäkrade har insett att ett försäkringsfall är nära förestående. Bedömningen av om den försäkrade har insett detta eller inte får då göras utifrån den försäkrades personliga förutsättningar. Jag anser därför att vissa paralleller kan dras till analysen av uttrycket ”efter förmåga” i lagregeln om räddningsplikt vid bedömningen. Resonemanget om ”efter förmåga” anser jag vara ett bra mått på när den försäkrade borde inse att en räddningsåtgärd kan vidtas, varför en närmare förklaring av uttrycket inte kommer att göras igen. Bedömningen av ”inom rimlig tid” skall således utgå ifrån den försäkrades kunskap, erfarenhet och möjlighet att inse faran i den aktuella situationen. Det vore inte rätt att inte

ersätta den försäkrade på grund av att denne inte insåg att ett försäkringsfall var nära förestående eller hade inträffat. Återigen kan diskussionen om sunt förnuft vara aktuell eftersom det sunda förnuftet styr hur den försäkrade uppfattar eller handlar i en skadesituation. Jag anser med grund i detta att den försäkrade bör vidta räddningsåtgärder så fort denne har insett att ett försäkringsfall är nära förestående eller har inträffat. De kostnader som uppkommer i samband med dessa räddningsåtgärder skall ersättas av försäkringsgivaren om de ovan nämnda kriterierna är uppfyllda.

För att klargöra detta ytterligare skall jag ge ett exempel. En brand utbryter i ett stort lager med antika möbler. För att rädda de antika möblerna hyr den försäkrade in extrapersonal som hjälper till att bära ut möblerna ifrån de delar av lagret som ännu inte har fattat eld. Även efter att branden har släckts fortsätter extrapersonalen att bära ut möblerna från lagret eftersom den försäkrade ansåg sig inte kunna använda lagret längre på grund av sotskador på väggar, golv och tak. Jag anser att den första åtgärden att hyra in extrapersonal för att bära ut möblerna var en åtgärd i syfte att begränsa kostnaderna som därför skall ersättas av försäkringsgivaren. Däremot anser jag inte att kostnaderna för personalen, efter att branden har släckts, är försvarliga och de skall därför inte ersättas eftersom jag anser att åtgärden inte kan anses vara vidtagen inom rimlig tid. Jag anser att den försäkrade efter branden hade kunnat fortsätta sin rörelse och sälja möbler trots att lokalerna var brandskadade. Den försäkrade hade likväl kunnat ombesörja utflyttningen av möblerna efter hand med ordinarie personal och därmed begränsat kostnaderna ytterligare.

Jag är av åsikten att om ingen gräns fanns för hur långt bort i tiden en räddningsåtgärd skulle kunna vidtas skulle alla åtgärder som hade vidtagits i samband med skadan behöva ersättas. Då skulle det ursprungliga syftet med regeln gå förlorat; att kostnader som den för-

säkrade har vidtagit i ett skadebegränsande syfte skall ersättas utan begränsning av försäkringsbeloppet. För att ersättning skall erhållas krävs således ett visst samband mellan åtgärden och kostnaden men även ett visst samband till den ursprungliga skadan.

8. Vem är ersättningsberättigad?

En fråga som dyker upp i detta sammanhang är vilka som kan få ersättning för räddningskostnader. Att den försäkrade kan få det är helt klart men frågan är vilka andra som skulle kunna få det. Lagtexten säger inget om detta men av förarbeten till lagen går att utläsa att även andra som omfattas av räddningsplikten bör kunna få ersättning från försäkringen. Däremot är det inte lika klart om regeln också gäller för tredje man som utför en räddningshandling.⁴⁷ Skador som tredje man orsakas i samband med en räddningsåtgärd ersätts i regel om dessa skador anses vara en direkt följd av den ursprungliga skadan, vilket de i normalfallet anses vara.⁴⁸ Tredje man kan inte gå direkt på försäkringsgivaren och kräva ersättning för sina skador. Försäkringsgivaren betalar istället ut ett totalbelopp för hela försäkringsfallet till den försäkrade. Tredje man får således vända sig till den försäkrade i efterhand för att göra anspråk på sin del av ersättningsbeloppet.⁴⁹

9. Vad kan ersättas?

Eftersom ersättningsbeloppet för räddningskostnader inte är begränsat upp till försäkringsbeloppet kan sägas att det är näst intill obegränsat. Frågan uppkommer då var gränsen går för hur mycket som kan erhållas och vad för skador som ersätts. Ytterligare en intressant aspekt är om den försäkrade måste utsätta sig för risker för att rädda försäkrad egendom samt om oförsäkrad egendom skall offras till skydd för den försäkrade.

För att kostnaderna skall ersättas krävs att

skadan på grund av räddningsåtgärden skall ha varit extraordinär och att handlingen skall ha varit försvarlig utifrån den aktuella situationen. Enligt branschöverenskommelsen gällande räddningskostnader⁵⁰ skall räddningsåtgärder ha varit nödvändiga i skadesituationen för att ersättning skall utgå. Försäkringsgivaren kan således om ovanstående kriterier är uppfyllda få ersätta kostnader i samband med räddningsåtgärder. Det kan till exempel vara utgifter för att kunna hämta hjälp, utgifter för att reparera skada på egendom eller förlust på grund av inkomstbortfall under den tid som räddningsarbetet pågår.⁵¹ Försäkringsgivaren kan även som räddningskostnad bli ersättningskyldig för annan egendom än försäkrad egendom enligt villkoren. Detta går på vissa sätt emot vanliga försäkringsrättsliga ersättningsprinciper men försäkringsgivarna har haft överseende med detta på grund av den speciella situation som räddningsåtgärder sätter den försäkrade i.⁵²

9.1 Vad gäller för försäkrad respektive oförsäkrad egendom?

Den försäkrade har rätt att få ut ersättning för de kostnader som avvärjandet eller begränsningen av skadan medför. Denna rätt till ersättning innefattar även ersättning för skador på oförsäkrad egendom. Att till exempel kväva en brand med en oförsäkrad presenning räknas till räddningsåtgärder som kan leda till ersättning. För att kostnaden skall vara ersättningsgill krävs att kostnaden är en direkt följd av räddningsåtgärden.⁵³

Vad gäller att den försäkrade kan få offra oförsäkrad egendom för att avvärja skada är doktrinen tämligen enig. Det bör vara godtaget att rädda den oförsäkrade egendomen först om värdet av den försäkrade egendomen inte är väsentligen högre. Således kan den försäkrade inte anses ha uppfyllt sin plikt om den försäkrade räddar en förfallen, mindre värdefull oförsäkrad byggnad framför en betydligt mer värdefull försäkrad byggnad.⁵⁴ Vidare

krävs för ersättning att uppoffringen som den försäkrade har gjort verkligen kan ses som en uppoffring. Hade egendomen ändå gått förlorad grundar detta inte ersättningsrätt.⁵⁵ Således kan den försäkrade få ersättning för sak- eller personskador som uppkommer i samband med räddningsåtgärden trots att detta inte är försäkrad egendom.⁵⁶ Dock krävs att den skada som uppkommer faktiskt täcks av försäkringen. Vid brandförsäkring gäller att andra skador, exempelvis vattenskador på annat än försäkrad egendom, vid släckning av brand, kan ersättas av försäkringen. Om till exempel en byggnad brinner och släckningsvattnet rinner ned till våningen under och orsakar skada ersätts även dessa skador.⁵⁷

Motivet bakom att även oförsäkrad egendom kan ersättas vid skada torde vara att den försäkrade inte skall undvika att offra oförsäkrad egendom för att denna inte täcks av försäkringen. Att även oförsäkrad egendom kan grunda ersättning skapar då en trygghet hos den försäkrade eftersom denne inte behöver tänka på vilken egendom som skall räddas först. Om exempelvis en vattenläcka orsakar översvämning i en källarlokal och i källarlokalen förvaras både oförsäkrad och försäkrad egendom kan det vara svårt att veta vad som skall räddas först. I detta fall bör den försäkrade tänka på vad som är mest värdefullt eftersom syftet med regeln, vilket jag tidigare har nämnt, är att minska kostnaderna totalt sett. Om kostnaderna inte minskas totalt sett genom att den försäkrade exempelvis väljer att rädda den minst värdefulla egendomen kan detta leda till att skadan inte anses begränsad. Därmed kan plikten inte anses vara uppfylld och ersättning kan därför utebli.

Schmidt anser att den försäkrade skall vara beredd att offra oförsäkrad egendom för att rädda försäkrad om värdet av den försäkrade egendomen är väsentligen högre. Detta resonemang överensstämmer med det ovan angivna resonemanget. Schmidt anser att värdet av det räddade och det offrade bör stå i rimlig

proportion till varandra för att ersättning skall vara motiverad. Vidare anser Schmidt att det bör vara fråga om en uppoffring från den försäkrades sida.⁵⁸ Således ersätts inte egendomen om den ändå hade gått förlorad genom skadehändelsen. Jag instämmer i dessa åsikter och skall med följande exempel försöka klargöra vad jag menar. Det börjar brinna i en försäkrad maskin belägen i en av den försäkrades lokaler. För att kväva branden använder sig den försäkrade av en oförsäkrad presenning. Räddningsförsöket lyckas och branden kvävs av åtgärden. Detta exempel belyser hur den försäkrade offrar egendom av mindre värde, presenningen, för att rädda egendom av högre värde, maskinen. Räddningsåtgärden medför att kostnaden begränsas totalt sett, vilket är tanken med räddningsplikten och ersättningen för räddningskostnader. Jag anser att det är skäligt att denna uppoffring kan behöva göras och den står helt i överensstämmelse med hur en person normalt sett troligtvis skulle ha agerat i en skadesituation.

Således anser jag med grund i ovan angivna exempel att både i situationen där den försäkrade tvingas välja mellan att rädda försäkrad eller oförsäkrad egendom och där den försäkrade tvingas offra oförsäkrad egendom för att rädda försäkrad skall egendomens värde beaktas. Det mest värdefulla skall försöka räddas för att minska de totala kostnaderna.

10. Ersättningsbeloppets storlek

Att ersättning kan erhållas för räddningskostnader har beskrivits ovan men frågan är hur stort ersättningsbelopp som kan erhållas. Jag anser med grund i det resonemang jag har fört ovan gällande räddningskostnader, och de krav som ställs på dessa, att de kostnader som ersätts får avgöras från fall till fall. I lagtexten står att åtgärderna och därmed kostnaderna skall vara försvarliga.⁵⁹ Ytterligare ledning kan hämtas i branschöverenskommelsen gällande räddningskostnader⁶⁰ som precis som

jag anser att åtgärderna skall ha varit nödvändiga i situationen. Jag anser att om åtgärderna inte är nödvändiga kan de inte heller anses vara försvarliga. Överenskommelsen föreskriver även att kostnaden skall ha varit skälig, vilket jag tolkar som att ett rimligt belopp kan utfås och inte den verkliga kostnaden om den verkliga kostnaden överstiger vad åtgärden normalt skulle kosta. Jag är således av åsikten att om åtgärden är nödvändig och därmed försvarlig och den försäkrade har gjort vad denne kan efter förmåga för att begränsa eller avvärja skadan, skall de kostnader som har uppkommit i samband med åtgärden ersättas. Jag anser dock att ersättningen för kostnaderna skall stå i relation till vad kostnaden för åtgärden normalt skulle kosta. Tidsbegränsningen får, vilket jag tidigare har nämnt, vara beroende av hur orsakssambandet binder samman räddningsåtgärden och kostnaden. Föreligger det ett orsakssamband mellan åtgärden och kostnaden och dessa ligger i ett någorlunda rimligt tidsförhållande till varandra så ser jag inte varför dessa kostnader inte skulle kunna ersättas oavsett belopp. Eftersom försäkringsavtalet är ett avtal som har ingåtts grundat på vissa förutsättningar skall ersättning också betalas ut om förutsättningarna inte ändras. Jag är av åsikten att försäkringsgivaren vid ingåendet av avtalet är medveten om att en risk för höga kostnader i samband med räddningsåtgärder kan förekomma, varför denna risk är medräknad i den premieberäkning som görs för den försäkrade.

Vidare anser jag mig inte ha den insikt i skadereglering som skulle behövas för att kunna sätta någon gräns för hur mycket utöver försäkringsbeloppet som kan vara skäligt att utbetala. Jag är av åsikten att en gräns dock inte behövs utan att gränsen får styras av vad som är rimligt och kan anses skäligt i den aktuella situationen, vilket även överenskommelsen gällande räddningskostnader⁶¹ antyder. Således får frågan ställas hur proportionen mellan kostnaderna för att begränsa ska-

dan och själva begränsningen stämmer överens. Stämmer dessa väl överens anser jag att alla de kostnader som den försäkrade har orsakats skall ersättas av försäkringsgivaren. Jag anser således sammanfattningsvis att alla kostnader som uppfyller de ovan nämnda kriterierna, står i rimlig proportion till samt har ett samband med begränsningen skall ersättas.

I I. Sammanfattning

Efter genomgången analys av rättsläget gällande räddningsplikt och ersättning för räddningskostnader har jag kommit fram till följande slutsatser. Räddningspliktens syfte grundar sig i det avtalsförhållande som försäkringsavtalet utgör. Således anser jag att den generella lojalitetsplikt som åligger avtalsparterna i ett avtalsförhållande även är tillämplig på försäkringsavtalsförhållandet. Denna lojalitetsplikt anser jag vara det bakomliggande syftet med räddningsplikten. Den försäkrade har således att uppfylla sina plikter och försäkringsgivaren skall betala ut ersättning vid en eventuell oförutsedd skada.

Vad gäller oaktsamheten som krävs för brott mot räddningsplikten har jag kommit fram till att ett brott mot plikten endast kan föreligga om den försäkrade är medveten om den risk som handlingen eller passiviteten utgör. Är den försäkrade inte medveten om risken vore det alltför hårt att ålägga den försäkrade ett ansvar för handlingen eller passiviteten. För att räddningsplikten skall inträda krävs att situationen är av akut karaktär, vilket innebär att den försäkrade skall vara medveten om risken för att kunna inse att faran är nära. Det är därför av vikt att nämna att den försäkrade skall iaktta plikten ”efter förmåga”, vilket således kan variera från försäkrad till försäkrad, eftersom alla har olika erfarenheter, kunskap och bakgrund som styr hur vi uppfattar och handlar i en skadesituation.

Vidare har jag dragit slutsatsen att förutom vid identifikation kan det även finnas andra som i vissa situationer har att iaktta plikten. Således kan kretsen som har att iaktta plikten vidgas till att även omfatta andra än de som kan identifieras med den försäkrade.

Gällande ersättning för räddningskostnader har jag dragit slutsatsen att motiven bakom denna regel är att inte avhålla den försäkrade från att vidta räddningsåtgärder, vilket förklarar varför ersättningsbeloppet inte är begränsat till försäkringsbeloppet. Jag anser att kostnaderna bör ersättas så länge räddningsåtgärderna är försvarliga. Åtgärderna skall således stå i rimlig proportion till den skada som har uppkommit och ett faktiskt orsakssamband mellan räddningsåtgärderna och skadan skall föreligga. För att räddningsåtgärder skall kunna vidtas krävs att situationen skall vara av akut karaktär, det skall föreligga överhängande fara och räddningsåtgärden skall vara av extraordinär karaktär. Hur långt bort i tiden en räddningsåtgärd kan vidtas får bygga på det ”sunda förnuftet” och medvetenheten att inse att en skada är nära förestående. Det handlar således återigen om den försäkrades egen förmåga att inse när en skadesituation är nära. Sammanfattningsvis kan sägas att för att ersättning skall utbetalas skall skadan på grund av räddningsåtgärden vara en närliggande och påräknelig följd till den ursprungliga skadan.

Den försäkrades räddningsplikt hänger således samman med ersättningsmöjligheten för räddningskostnader eftersom de begränsningar eller den avvärjning av skadan som den försäkrade vidtar vid uppfyllelse av räddningsplikten grundar en rätt till ersättning för extra kostnader. På detta sätt sammankopplas syftet med de båda reglerna. Lagstiftaren verkar vilja uppmana den försäkrade att hålla sin avtalsöverenskommelse genom att låta den försäkrade få ersättning för de uppoffringar som vidtas för att hålla överenskommelsen.

Noter

- ¹ Ds 1993:39 s. 157.
- ² Schmidt, Faran och försäkringsfallet s. 127 ff.
- ³ Lindell-Frantz, Nedsättning av försäkringser-sättning s. 394 samt Hellner, Försäkringsrätt s. 186 f.
- ⁴ Prop. 2003/04:150 s. 419 f.
- ⁵ SkVn 40/1988.
- ⁶ Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt s. 269, prop 2003/04:150 s. 419 samt SOU 1989:88 s. 307.
- ⁷ Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt s. 269 f.
- ⁸ Lindell-Frantz, Nedsättning av försäkringser-sättning s. 407 f. samt prop. 2003/04:150 s. 420.
- ⁹ Prop. 2003/04:150 s. 177.
- ¹⁰ Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt s. 100 f.
- ¹¹ NJA 1992 s. 130.
- ¹² Hellner, Försäkringsrätt s. 187 f. samt Sørensen, Försäkringsret s. 269.
- ¹³ Ds 1993:39 s. 169.
- ¹⁴ Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt s. 260 ff. och prop. 2003/04:150 s. 176 samt s. 415.
- ¹⁵ Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt s. 270 samt prop. 2003/04:150 s. 419.
- ¹⁶ Lindell-Frantz, Nedsättning av försäkringser-sättning s. 407 f. samt prop. 2003/04:150 s. 420.
- ¹⁷ Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt s. 263 f. samt Schmidt, Faran och försäkringsfallet s. 122 ff.
- ¹⁸ Prop 2003/04:150 s. 181, 419 f.
- ¹⁹ Prop 2003/04:150. s. 467 f.
- ²⁰ Prop. 1979/80:9 s. 149.
- ²¹ Jönsson/Kjærgaard, Dansk Försäkringsrets s. 359.
- ²² Prop. 2003/04:150 s. 214 f.
- ²³ Prop. 2003/04:150 s. 468 f.
- ²⁴ Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt s. 346 f. samt prop. 2003/04:150 s. 468.
- ²⁵ Hellner, Försäkringsrätt s. 288 f.
- ²⁶ SOU 1989:88 s. 308.
- ²⁷ SkVn 132/1979.
- ²⁸ Hellner, Försäkringsrätt s. 288 f.
- ²⁹ 8 kap. 14 § FAL.
- ³⁰ Radetzki, Orsak och skada s. 110.
- ³¹ Selmer, Försäkringsrett s. 328.
- ³² Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt s. 299, Selmer, Försäkringsavtaleloven s. 128 samt prop. 2003/04:150 s. 442.
- ³³ SOU 1925:21 s. 141 f. Se även Håstad, Tjänster utan uppdrag s. 157 ff.
- ³⁴ Selmer, Försäkringsrett s. 325.
- ³⁵ Selmer, Försäkringsrett s. 325.
- ³⁶ Prop. 2003/04:150 s. 443.
- ³⁷ Jmf. SOU 1925:21 s. 141 f.
- ³⁸ Prop. 2003/04:150 s. 195, 442 samt Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt s. 300 f.
- ³⁹ Selmer, Försäkringsavtaleloven med forarbeider s. 128 f. samt Selmer, Försäkringsrett s. 183.
- ⁴⁰ Jönsson/Kjærgaard, Dansk Försäkringret s. 360.
- ⁴¹ Selmer, Försäkringsrett s. 328 ff.
- ⁴² Selmer, Försäkringsavtaleloven s. 128 f. samt Selmer, Försäkringsrett s. 183.
- ⁴³ ”Överenskommelsen beträffande kostnad för skyddande av lös egendom i samband med reparationsarbete”.
- ⁴⁴ Bengtsson, Försäkringsavtalsrätt s. 300 samt prop. 2003/04 s. 195.
- ⁴⁵ Selmer, Försäkringsrett s. 327 f.
- ⁴⁶ Selmer, Försäkringsavtaleloven s. 128 f. samt Selmer, Försäkringsrett s. 183.
- ⁴⁷ Selmer, Försäkringsavtaleloven med forarbeider s. 129 f.
- ⁴⁸ Hellner, Försäkringsrätt s. 189 f.
- ⁴⁹ Jönsson/Kjærgaard, Dansk Försäkringsrets. 365.
- ⁵⁰ ”Överenskommelse beträffande lös egendom i samband med reparationsarbete”.
- ⁵¹ Selmer, Försäkringsavtaleloven med forarbeider s. 130 ff.
- ⁵² Selmer, Försäkringsrett s. 322 ff.
- ⁵³ Lindell-Frantz, Nedsättning av försäkrings-ersättning s. 393 ff.
- ⁵⁴ Schmidt, Faran och försäkringsfallet s. 119 f.
- ⁵⁵ Schmidt, Faran och försäkringsfallet s. 121 f.
- ⁵⁶ Selmer, Försäkringsrett s. 326 f.
- ⁵⁷ Hellner, Försäkringsrätt s. 189.
- ⁵⁸ Schmidt, Faran och försäkringsfallet s. 121 f.
- ⁵⁹ 6 kap. 5 § FAL.
- ⁶⁰ ”Överenskommelsen beträffande kostnad för skyddande av lös egendom i samband med reparationsarbete”.
- ⁶¹ ”Överenskommelsen beträffande kostnad för skyddande av lös egendom i samband med reparationsarbete”.